

نخستین فارغ التحصیلان طب دارالفنون

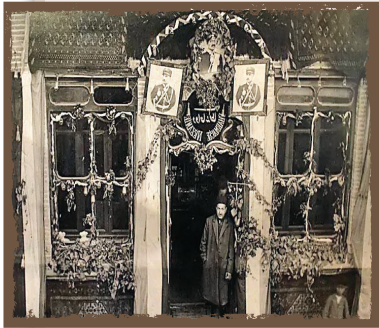

■ موضوع: نخستین مدرسه پزشکی پایتخت
 ■ ویژگی: گذر از طب سنتی به طب نوین - پزشکان بدون مدرک

مدرسه دارالفنون نخستین دانشگاه پزشکی مدرن به شیوه اروپایی بود که به همّت امیر کبیر در تهران راه‌اندازی شد. تأسیس مدرسه دارالفنون در سال ۱۲۲۰ شمسی نقطه تحول و گذر از طب سنتی به طب نوین به شمار می‌رود. مدرسه طب ابتدا بخشی از دارالفنون بود. در این مدرسه دانشجویان از طریق آموزش توسط پزشکان اروپایی با طب نوین آشنا شدند.

مهرشاد کاظمی، تهران‌پژوه درباره نخستین مدرسه پزشکی می‌گوید: «شاگردان رشته طب در مدرسه دارالفنون، قسمت‌های عملی را در مطب پزشکان معروف و معلمان مدرسه آموزش می‌دیدند و با آنها به عیادت بیماران می‌رفتند. به علاوه بعضی از دستگاه‌های آزمایشگاهی، نقشه‌های طبی و تشریحی و اسکلت انسانی و مجسمه‌های مختلف از اروپا برای شاگردان تهیه شده بود. از نامه‌های به‌جا مانده از امیر کبیر و مندرجات روزنامه وقایع اتفاقیه و اسناد دیگر برمی‌آید در آغاز نام خاصی برای این واحد آموزشی در دست ساخت در نظر نگرفته بودند و از این بنا با عنوان «مدرسه، مدرسه جدید، مکتب‌خانه پادشاهی، تعلیم‌خانه، معلم‌خانه و مدرسه نظامیه» یاد شده است.»

پرچم سفیدار تش ایران در چراغ برق

■ موضوع: نخستین داروخانه تهران
 ■ ویژگی: همه لوازم این داروخانه از یک حراجی در اتریش خریداری شد

داروخانه نظامیه در خیابان چراغ‌برق نخستین داروخانه تهران است که همه لوازم آن از یک حراجی در اتریش خریداری و به تهران فرستاده شد. این داروخانه بعد از کلی کش و قوس از سوی ورثه متصدی آن، عبدالحسین خان نظامی به موزه ملی تاریخ علوم پزشکی ایران اهدا شد. علیرضا زمانی، تهران‌پژوه درباره نخستین داروخانه شهر تهران و ماجرای راه‌اندازی آن می‌گوید: «از دوران قاجار و بعد از راه‌اندازی دارالفنون، چند داروخانه یا دواخانه، از جمله دواخانه نظامی، توسط مدرسان رشته داروسازی مدرسه دارالفنون در تهران راه‌اندازی شد. اما قدیمی‌ترین آنها دواخانه نظامیه بود که اتریش ایران بین سال‌های ۱۲۳۳ تا ۱۲۳۹ خورشیدی لوازمش را از یک حراجی در اتریش خرید و اداره آن را به هادی خان سر تیپ سپرد.»

به‌گفته زمانی، هادی خان ۳۰ سال متصدی داروخانه بود تا اینکه بعد از مرگش اداره داروخانه به خواهرزاده‌اش سپرده شد، اما خیلی زود به دلیل عدم پرداخت حقوق کارکنان از سوی دولت، به عبدالحسین خان نظامی، از دانش‌آموختگان رشته داروسازی دارالفنون و ارتش واگذار شد. چراغ برق این داروخانه قدیمی تقریباً تا سال ۱۲۶۷ روشن بود و در همین خیابان چراغ‌برق (امیر کبیر فعلی) فعالیت داشت.

این تهران‌پژوه می‌گوید: «آخرین وارث این داروخانه مرحوم امیر هوشنگ نظامی بود که همسرش، دکتر زرین دخت شرقی، سال ۱۲۸۱ داروخانه را با کمک عکس‌های قدیمی و قطعات باقیمانده از قفسه‌های داروخانه، با هزینه شخصی به شکل سابق بازسازی و به موزه ملی تاریخ علوم پزشکی ایران اهدا کرد. در این داروخانه که حالا به موزه تبدیل شده، اسناد و مکاتبات مربوط به طلب عبدالحسین خان از وزارت جنگ و نیز دفاتر دواخانه که در آن تاریخ نسخه، نام طبیب، نام بیمار، ترکیب داروها و قیمت آن درج شده، موجود است.» علیرضا زمانی با ذکر این نکته، گریزی می‌زند به استفاده از گیاهان دارویی تا پیش از شکل‌گیری نخستین داروخانه‌ها: «نخستین داروی خارجی که وارد ایران و تهران شد، «گنه‌گنه» بود که یک پزشک انگلیسی به نام کورمیک برای معالجه تب نوبه عباس میرزا استفاده کرد. اما نخستین قدم برای راه‌اندازی داروخانه وقتی برداشته شد که ناصرالدین شاه از فرنگ برگشت و تصمیم گرفت بیمارستانی به سبک اروپایی در تهران دایر کند. این بیمارستان یک دواخانه داشت که دو نفر به نام‌های میرزا فرهاد و میرزا عنایت‌الله آن را اداره می‌کردند؛ نکته قابل توجه هم این بود که در این داروخانه به جای داروهای اروپایی، بیشتر داروهای گیاهی فروخته می‌شد و به همین دلیل هم به عطارخانه معروف بود.

طب سنتی هم در کنار طب مدرن تدریس می‌شد و نخستین مدرس آن، میرزا احمد طبیب کاشانی، پسر محمدحسین شریف تنکابنی، پزشک دوره فتحعلی شاه و محمدشاه بود. جانشین او سلطان الحکما میرزا ابوالقاسم نائینی (پسر میرزا محمدجعفر) و میرزا کاظم محلاتی، دبیر شیمی بود که در دارالفنون مدرس طب سنتی بودند. جالب است بدانید که مدت تحصیل در مدرسه طب ۷ سال بود ولی پس از مدتی به ۵ سال تقلیل یافت. گواهینامه و تصدیق این دانشکده به ۴ قسمت تقسیم می‌شد؛ هر قسمت به یک شاخه از علم طب و امتحان مربوط به آن اختصاص داشت و توسط مدرس مربوط به آن تکمیل می‌شد. این گواهینامه که به زبان‌های فارسی و فرانسه نوشته شده، دیپلم چهارخانه نام داشت. فارغ‌التحصیلان دارالفنون عنوان دکتر نداشتند؛ این عنوان برای کسانی به کار می‌رفت که مطالعات گسترده در این حوزه داشتند.

سال ۱۲۹۷ شمسی بود که دانشکده پزشکی از دارالفنون جدا و به ساختمانی در خیابان شیخ هادی منتقل شد. میرزا احمدخان بدر، نصیرالدوله، وزیر فرهنگ و معارف، دکتر محمد حسین خان لقمان ادهم (لقمان‌الدوله) را برای ریاست به احمد شاه معرفی کرد. هنگامی که در سال ۱۲۱۳ شمسی مجلس شورای ملی قانون تأسیس دانشگاه تهران را تصویب کرد، مدرسه طب نیز مثل دارالفنون، مدرسه علوم سیاسی و چند مدرسه دیگر در این دانشگاه ادغام شدند.

شاه قاجار اینجا مداوا شد

■ موضوع: بیمارستان مسیح دانشوری
 ■ ویژگی: نخستین مرکز تخصصی درمان بیماران مبتلا به سل

داستان ساخت و راه‌اندازی بیمارستان مسیح دانشوری مرتب با بیماری شاه قاجار است. ماجرا از این قرار بود که مظفرالدین شاه از دوران ولیعهدی خود و از زمانی که در تبریز سکونت داشت از بیماری سل رنج می‌برد. وقتی به تهران آمد، آب آلوده و هوای گرم تهران بیماری شاه را تشدید کرد و شاه به توصیه پزشک دربار باید محلی خوش آب و هوا نقل مکان می‌کرد. مهرشاد کاظمی، تهران‌پژوه می‌گوید: «وقتی پزشک فرانسوی دربار نسخه سکونت شاه در منطقه‌ای خوش آب و هوا را تجویز کرد، اطرافیان شاه نقاطی مثل نیاوران، دزاشیب، سعداباد و دارآباد را پیشنهاد کردند و در نهایت سکونت در منطقه کوهستانی دارآباد را برای اسکان موقت شاه در نظر گرفتند.» «علی اصغر خان اتابک اعظم» در سال ۱۲۷۳ شمسی باغ بزرگی را در قریه دارآباد به مساحت ۲۶۰ هزار مترمربع خریداری کرد. به دستور «محمد خان حکیم‌الملک» وزیر دربار، عمارت زیبایی در این زمین که در دامنه کوه قرار گرفته بود بنا شد و مظفرالدین شاه دوران نقاهت خود را در این عمارت سپری کرد. به‌گفته کاظمی در هوای آن روزهای گرم تهران بدون وسایل خنک‌کننده، شمیران اقامتگاه تابستانی شاهان قاجار بود. او در ادامه می‌گوید: «شاه تابستان‌ها در شمیران اقامت داشت و فرمان مشروطه را نیز در کاخ صاحبقرانیه امضا کرد. اما به واسطه حضور شاه برای دوران نقاهت، این عمارت دارآباد به کاخ شاه‌آباد یا کاخ مظفری معروف شد.» این عمارت پس از فوت مظفرالدین شاه به آسایشگاهی برای بیماران مسلول تبدیل شد.

آسایشگاه سل شاه‌آباد

دکتر مسیح دانشوری که سال ۱۳۰۲ شمسی برای تحصیل به فرانسه رفته بود، پس از خاتمه تحصیلات

در رشته بیماری‌های ریوی و سل به ایران برگشت. او سال ۱۳۱۰ شمسی مجوزهای لازم را از دربار کسب کرد تا یک مدرسه پرستاری در محوطه کاخ مظفری دایر کند. سال ۱۳۱۶ شمسی با اضافه شدن بخش‌های مختلف، نخستین «آسایشگاه سل شاه‌آباد» در دارآباد راه‌اندازی شد. دکتر مسیح دانشوری، با جذب متخصصان جراح ریه از خارج کشور نظیر دکتر صادق قاضی، توانست این مرکز را به صورت یک آسایشگاه مطابق با استانداردهای زمان برای بیماران مبتلا به سل تبدیل کند تا درمان‌های متداول آن روز در آنجا انجام شود. سال ۱۳۷۷ شمسی مرکز «آموزشی، پژوهشی و درمانی سل و بیماری‌های ریوی دکتر مسیح دانشوری» در این محل پایه‌گذاری شد. اکنون بیمارستان مسیح دانشوری به بزرگ‌ترین مرکز آموزش، پژوهش و درمان

دکتر مسیح دانشوری در روز گشایش بیمارستان

بیماری‌های ریوی سل کشور تبدیل شده و کاخ مظفری در گوشه‌ای از این بیمارستان به محل امور اداری بیمارستان اختصاص دارد.